

COLUMN 23 - EINDELOZE RIJEN

Milaan - Cimitero Il Monumentale

We waren in Italië. Het doel was om de monumentale begraafplaatsen in Milaan, Genua en Turijn eindelijk maar eens te gaan bezoeken. Velen van jullie waren daar al, maar wij nog steeds niet behalve dan een bliksembezoek van 2 uur aan Genua, twintig jaar geleden.

Dat bliksembezoek had altijd de kriebels in ons achtergelaten, dat verlangen naar méér dat nu dan eindelijk zou worden bevredigd.

We begonnen met een stop in Straatsburg. We genoten van de prachtige binnenstad maar de begraafplaats St. Gall, de meest historische van Straatsburg, werd voor ons een volledige deceptie. Al het fraais dat er had moeten staan is inderdaad historie. Voorgoed. Het deed me denken aan dat liedje van vroeger (van wie ook weer?) "*we hebben nou alleen nog maar een fotootje van ons autootje ...*"

De volgende stop was het Lago Maggiore. Natuurlijk was het prachtige meer de reden om er een paar dagen te zijn, maar als je al rondlopend tòch een begraafplaats op je pad vindt ...

Achteraf gelegen in een prutsdorpje, leek het aanvankelijk een klein oud begraafplaatsje. Maar er was uitbreiding achter de muur, en nog een en nog een. Daar zagen we de moderne manier van begraven in Italië.

In de grond in kelders, maar vooral boven de grond. In muren, zoals wij onze urnen plaatsen, maar dan veel groter om de gehele kist in te schuiven. En veel kleiner dan onze urnenplekjes. Nadere bestudering leerde ons dat dit ossuaria zijn. Ze bevatten geen crematie-as, maar overblijfselen uit graven die geruimd zijn. Met vermelding van naam, geboorte- en sterfdatum, foto erbij en altijd een minivaasje met fris gekleurde (kunst-)bloemen. En ik moet zeggen dat ik het helemaal niet zo gek vind. Nooit gedacht dat dit nog eens uit mijn mond zou komen. Dat zal Hans Holdorp deugd doen.

Maar die wanden waar de kist ingaat ... hmm ... dat is toch een ander verhaal. De menselijke maat wordt hierbij helemaal overschreden, vind ik. De kist drie hoog dat zou nog gaan, maar zeven, acht hoog? Overigens zijn de ossuariawanden ook zo hoog, maar dan kunnen er wel veertien boven elkaar.

Ach, wat waren we nog onwetend, nog slechts onderweg naar Milaan, Genua en Turijn.

Ons eerste funeraire bezoek in Milaan gold het ossario in de San Bernardino, een kerkje even bezijden de indrukwekkende Dom.

Ook daar heeft men lang geleden een oplossing gevonden wat te doen met overgebleven botjes. Zoiets als in Kutna Hora in Tsjechië waar men een kunstenaar zijn gang heeft laten gaan, maar toch weer anders. De wanden van de kapel zijn bekleed met botjes en schedels. Het is een oplossing uit een voorbije tijd en zo moeten we het toch maar niet meer doen. Laten we zuinig zijn op wat we hebben, maar niet meer dergelijke stapelingen aan onze funeraire erfenis toevoegen.

Genua - Cimitero Il Staglieno

De grote monumentale begraafplaats in Milaan overweldigt ons zodra we de poort door zijn. Wat gróót, wat gróóts, wat een drama wordt hier in beeld gebracht. Geen graf zonder beeld, meestal minstens levensgroot, heel vaak veel meer dan dat.

De dood moet hier een verschrikking zijn als je ziet dat de beeldhouwer-kunstenaars wedijveren om het verdriet nog dramatischer uit te beelden dan bij de buurman. Geen graf zonder beeld en geen twee dezelfde. Zie je bij ons regelmatig een herhaling van die ene (ook mooie) bronzen engel, daar zijn geen twee grafbeelden gelijk.

En arcade na arcade wordt gevuld met nog meer beelden. En muur na muur wordt gevuld met nog meer kisten. Geen zeven of acht hoog, maar tien of twaalf hoog. Met een galerij eronder met een hoge wand vol kisten en vaak een galerij erboven met een hoge wand vol kisten. Overal staan lange verrijdbare trappen, want hoe wil je anders tien hoog de bloemetjes vervangen. En bloemetjes zijn er, bijna geen wandgraf is zònder. Veelal kunstbloemen, dat wel, bij de oude graven nog wel eens geregeld verstofft, maar over het algemeen is het toch een bloemenwand.

Dan ook hier weer de ossuaria, de geruimde resten uit oude graven, de tweede begrafenis zogenoemd, in eindeloze rijen. En dan de urnenmuren, idem dito.

We fotograferen ons helemaal wild. We houden ons niet in, we hebben immers een paar gigabites op onze kaartjes staan en in tegenstelling tot de analoge camera kost het verder geen drol meer.

We zijn totaal overrompeld en verbijsterd nog voordat we het graf van Campari hebben gezien. En nog voordat we het moderne nieuwe grafveld hebben gezien waarop eveneens grote grafkapellen zijn gebouwd met wandgraven boven de grond, meestal zes à zeven hoog. Of ondergronds in keldergraven. Met moderne kunst erop. Zijn alle Italianen zo rijk? Waar halen ze dat geld vandaan? Later zien we wel dat ook in Genua en Turijn de columbaria bij de crematoria niet voor een kleintje vervaard zijn. Zo'n urnenhokje is betaalbaar (gratis zelfs?) en dus zijn niet alle Italianen zo rijk dat ze een wandgraf kunnen betalen of een beeld of een grafkapel... de columbaria zijn van een verbijsterende omvang.

Twee dagen lopen we rond op de Milanese begraafplaats. Twee dagen lopen we rond op de Genuese begraafplaats. De beelden daar –even veeltalig en even groot en groots- geven minder drama te zien dan in Milaan maar meer godsvrucht en meer overgave.

De verbijstering over zoveel bovengronds ingerichte grafvelden neemt alleen nog maar toe. Eindeloze arcaden vullen zich opnieuw met grandioze beelden. Totaal verstofft, dat wel, het maakt er een grijze boel van die ook wel weer wat heeft. Misschien zou er eens een stoffertje overheen gehaald kunnen worden. Gelukkig ontbreken ook hier de kleurrijke kunstblommetjes niet.

Grote grafvelden hier laten ons wel vermoeden dat hier tegenwoordig toch wel geregeld zandgraven worden gebruikt. In ieder geval doen de bloemenstallen voor de toegangspoort die ook kunstbloemen verkopen, zeer goede zaken want ook deze velden zijn een kleurrijke bloemenzee.

We fotograferen ons nog steeds helemaal wild, al hebben we intussen wel de taken verdeeld. De een doet het totale beeld, de ander de details. Anders zou het ons per begraafplaats een week gaan kosten.

Turijn - Cimitero Generale

We zijn eigenlijk al versleten als we Turijn nog 'moeten' . Maar dapper zetten we door: twee dagen doen we erover. De verbijstering verdwijnt niet, integendeel. Het gaat hier ook niet om een aantal muren met wandgraven. Het gaat om kilometers. Uiteindelijk meten we een willekeurige muur. Honderd meter. Zeven hoog. De galerij eronder ook honderd meter, zeven hoog. De galerij erboven, honderd meter, vijf hoog.

En dat is dan één muur. Er zijn een aantal kortere muren, maar ook langere. Tientallen en tientallen en tientallen. Sommige zijn zo lang dat het perspectief in een stipje verdwijnt.

Turijn. Het drama en de verschrikking van de dood zijn hier niet zo te vinden. Godsvrucht is er wel, maar er is toch ook vaak 'dagelijks leven' te zien in de beelden.

De eindeloze muren zijn er ook, de grote bovengrondse grafkapellen en de ondergrondse keldergraven, de bloemen zijn er wel, maar veelal in het columbarium.

Het doet ons aan het gedicht van Marsman denken en maken er een variant op: "*ik zie rijen eindeloze muren tot aan den einder staan*".

Als we in Turijn op de helft van de tweede dag zijn worden we aangesproken door een bewaker, overigens een heel vriendelijke man. We mógen er helemaal niet fotograferen, tenzij we een permissie hebben (lees: betalen). Dat willen we wel, betalen. Maar helaas, het is Eerste Pinksterdag en het bureau is gesloten, dus we kunnen niet betalen. Zelfs een hoge politiebaas wordt erbij gehaald, zo eentje met tressen en zo, maar nee we kunnen niet betalen en dus niet fotograferen. We beloven min of meer niet te zullen fotograferen en vertellen er maar niet bij dat we er al anderhalve dag mee bezig zijn.

Na de lunch die we even snel nuttigen in een barretje tegenover de begraafplaats zien we inderdaad op het hek staan 'verboden te fotograferen', we groeten bij het passeren de bewaker vriendelijk en hij ons, we wijzen op onze gesloten cameratasjes. Hij komt naar ons toe en zegt fluisterend dat twee of drie foto's niet zo erg zijn. We begeven ons naar de hoek waar we nog niet geweest zijn. We concluderen –als twee of drie foto's mogen- dat dan ook dertig of veertig foto's ook wel mogen, hoewel we dat natuurlijk wel wat aan de magere kant vinden.

Ik geef toe dat het wat ongemakkelijk fotografeert als je weet dat het niet mag. Maar je kunt de kat niet op het spek binden en hem dan verbieden ervan te snoepen.

Toch?